

Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU16

Processrättsliga frågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om processrättsliga frågor, bl.a. med hänvisning till pågående utrednings- och beredningsarbete. Motionsyrkandena handlar bl.a. om lagstiftning om tvångsmedel, domstolsprocessen, Sveriges Domstolar och rättshjälp.

I betänkandet finns sex reservationer (S, SD, V, C, MP).

Behandlade förslag

Cirka 50 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Lagstiftning om tvångsmedel	6
Domstolsprocessen	9
Sveriges Domstolar	12
Rättshjälp m.m.	17
Motioner som bereds förenklat	21
Reservationer	22
1. Lagstiftning om tvångsmedel, punkt 1 (S, MP)	22
2. Ökade möjligheter att delta i rättegång på distans, punkt 2 (V, MP)	22
3. Personalförsörjning, punkt 4 (C, MP).....	23
4. Personalförsörjning, punkt 4 (V)	24
5. Säkerhetsrisker kopplade till lokalförsörjning, punkt 5 (V).....	25
6. Rättshjälp m.m., punkt 6 (SD)	25
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	27
Motioner från allmänna motionstiden 2024/25	27
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet	33

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Lagstiftning om tvångsmedel

1. Lagstiftning om tvångsmedel

Riksdagen avslår motion

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 49.

Reservation 1 (S, MP)

Domstolsprocessen

2. Ökade möjligheter att delta i rättegång på distans

Riksdagen avslår motion

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 16.

Reservation 2 (V, MP)

3. Ökad transparens i tillståndsprocesser

Riksdagen avslår motion

2024/25:2022 av Ulrik Nilsson (M).

Sveriges Domstolar

4. Personalförsörjning

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 13 och

2024/25:3164 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 14.

Reservation 3 (C, MP)

Reservation 4 (V)

5. Säkerhetsrisker kopplade till lokalförsörjning

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:665 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD)
och

2024/25:1904 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 5.

Reservation 5 (V)

Rättshjälp m.m.

6. Rättshjälp m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:573 av Per Söderlund och Eric Palmqvist (båda SD),

2024/25:1657 av Karin Sundin (S) yrkande 4,

2024/25:2036 av Mats Green (M) och

2024/25:2891 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 2.

Reservation 6 (SD)

*Motioner som bereds förenklad***7. Motioner som bereds förenklad**

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 27 mars 2025

På justitieutskottets vägnar

Henrik Vinge

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Henrik Vinge (SD), Teresa Carvalho (S), Mikael Damsgaard (M), Heléne Björklund (S), Pontus Andersson Garpvall (SD), Petter Löberg (S), Charlotte Nordström (M), Anna Wallentheim (S), Adam Martinen (SD), Torsten Elofsson (KD), Ulrika Liljeberg (C), Katja Nyberg (SD), Ulrika Westerlund (MP), Martin Melin (L), Ludvig Ceimertz (M), Lars Isacsson (S) och Lotta Johnsson Fornarve (V).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet ca 50 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25. Motionsyrkandena handlar bl.a. om lagstiftning om tvångsmedel, domstolsprocessen, Sveriges Domstolar och rättshjälp. Yrkandena finns i bilaga 1. Av dessa behandlas ca 40 motionsyrkanden i förenklad ordning eftersom de tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden. Dessa yrkanden finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Lagstiftning om tvångsmedel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att tvångsmedelslagstiftning som innebär stora integritetsinskränkningar bör vara tidsbegränsad och utvärderas kontinuerligt.

Jämför reservation 1 (S, MP).

Motionen

I kommittémotion 2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 49 begärs ett tillkännagivande om att tvångsmedelslagstiftning som innebär stora integritetsinskränkningar bör vara tidsbegränsad och utvärderas kontinuerligt.

Bakgrund

Exempel på tidsbegränsad tvångsmedelslagstiftning

Av integritetsskäl har flera lagar och bestämmelser som rör hemliga tvångsmedel inledningsvis begränsats i tiden för att sedan utvärderas. Lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning, som trädde i kraft den 1 april 2020, är tidsbegränsad till utgången av mars 2025. En särskild utredare har haft i uppdrag att utvärdera lagen inför ett ställningstagande till om den bör permanentas och om den i så fall bör ändras i något avseende (se betänkandet Hemlig dataavläsning – utvärdering och permanent lagstiftning, SOU 2023:78). Även möjligheten till hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning tidsbegränsades vid införandet.

Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 oktober 2023 och den 1 september 2024 fick de brottsbekämpande myndigheterna utökade möjligheter att använda hemliga och preventiva tvångsmedel, se propositionen Hemliga tvångsmedel – effektiva verktyg för att förhindra och utreda allvarliga brott (prop. 2022/23:126) och propositionen Preventiva tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott (prop. 2023/24:117). Vissa av lagändringarna är tidsbegränsade till utgången av september 2028.

I november 2024 överlämnade regeringen propositionen Hemlig dataavläsning mot allvarliga brott till riksdagen (prop. 2024/25:51). Propositionen innehöll bl.a. förslag om att lagstiftningen om hemlig dataavläsning ska gälla utan tidsbegränsning. Vissa bestämmelser som rör hemlig dataavläsning i preventivt syfte föreslogs dock tidsbegränsas till utgången av september 2028. De föreslagna lagändringarna träder i kraft den 1 april 2025 (bet. 2024/25:JuU21, rskr. 2024/25:149).

Lagen (2024:1231) om försöksverksamhet med rutinmässiga ögonundersökningar i trafiken trädde i kraft den 1 mars 2025 och gäller till utgången av februari 2030. I förarbetena anføres att viss försiktighet bör iakttas när det är fråga om att inskränka enskildas fri- och rättigheter och att den nya regleringen därför bör införas i en särskild tidsbegränsad lag (prop. 2024/25:16 s. 19). En sådan tidsbegränsning innebär enligt regeringen att det finns en naturlig tidsfrist inom vilken den nya regleringen kan utvärderas.

Regeringens årliga skrivelse till riksdagen om användningen av hemliga tvångsmedel

Regeringen redovisar årligen till riksdagen hur de hemliga tvångsmedlen har använts. Redovisningen innehåller information om antalet ärenden och meddelade tillstånd, brottstyper samt bedömningar av den nytta som åtgärderna anses ha medfört. Regeringens senaste redovisning till riksdagen gjordes i december 2024 i skrivelsen Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2023 (skr. 2024/25:64).

Pågående arbete

Regeringen gav den 20 februari 2025 en särskild utredare i uppdrag att göra en rättslig och systematisk översyn av reglerna om hemliga och preventiva tvångsmedel i syfte att åstadkomma en mer effektiv och tydlig reglering och att förbättra möjligheterna att använda tvångsmedlen i brottsbekämpningens olika faser (dir. 2025:12). Utredaren ska bl.a.

- utvärdera tillämpningen av de utökade möjligheterna att använda hemliga och preventiva tvångsmedel och kartlägga den nytta som dessa inneburit för brottsbekämpningen i stort
- ta ställning till om de under viss tid utökade möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel, vilka bl.a. innebär att hemlig avlyssning och övervakning kan användas för att förhindra särskilt allvarlig brottslighet inom kriminella nätverk, ska fortsätta att gälla utan tidsbegränsning
- göra en analys av den samlade regleringens konsekvenser för den personliga integriteten
- analysera behovet och nyttan av samt föreslå en möjlighet att störa och avbryta pågående brott eller brottslig verksamhet i cybermiljö, eller vidta andra jämförbara åtgärder i sådan miljö, i syfte att förbättra de brottsbekämpande myndigheternas samlade förmåga att ingripa mot sådan brottslighet
- lämna nödvändiga författningsförslag och vid behov förslag på andra åtgärder.

I ljuset av den senaste tidens reformer finns det enligt regeringen också ett behov av att se över utformningen av myndigheternas och regeringens årliga

redovisning av användningen av hemliga och preventiva tvångsmedel. Utredaren ska därför även ta ställning till hur den årliga redovisningen av användningen av hemliga och preventiva tvångsmedel ska ske.

Uppdraget ska redovisas senast den 29 maj 2026.

Tidigare riksdagsbehandling

Motionsyrkanden om att tvångsmedelslagstiftning regelbundet ska utvärderas har tidigare behandlats av utskottet, bl.a. i betänkande 2023/24:JuU21. Utskottet anförde bl.a. följande (s. 20 f.):

Utskottet utgår från att regeringen i varje lagstiftningsärende på tvångsmedelsområdet säkerställer att den lagstiftning som föreslås uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet och att regeringen gör en noggrann avvägning mellan de brottsbekämpande myndigheternas behov av nya verktyg och tvångsmedelslagstiftningens påverkan på grundläggande fri- och rättigheter. Att lagstiftningen i flera fall är tidsbegränsad innebär också att det finns möjlighet att utvärdera den och överväga förändringar innan man tar ställning till om reglerna ska permanentas. I propositionen om preventiva tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott har behovet av att göra en samlad utvärdering av regelverket också uppmärksamats av regeringen.

Mot denna bakgrund fanns det enligt utskottet inte skäl för riksdagen att göra något tillkännagivande i frågan. Motionsyrkandena avstyrktes därmed, och riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2023/24:101).

I samband med beredningen av propositionen Hemlig dataavläsning mot allvarliga brott (prop. 2024/25:51) behandlade utskottet även motioner om en samlad översyn av lagstiftningen på området för hemliga tvångsmedel. Utskottet beslutade under beredningen av ärendet att ge konstitutionsutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen och motionerna. Konstitutionsutskottet yttrade sig i frågan om behovet av en samlad översyn av regleringen av hemliga tvångsmedel (yttr. 2024/25:KU2y). I sitt ställningstagande delade justitieutskottet, liksom konstitutionsutskottet, Lagrådets och regeringens uppfattning att det är angeläget med en samlad översyn av lagstiftningen på området för hemliga tvångsmedel. Justitieutskottet konstaterade att regeringen avsåg att återkomma i frågan och såg mot den bakgrunden inte något behov av ett tillkännagivande till regeringen. Motionsyrkandena avstyrktes därmed, och riksdagen följde utskottets förslag (bet. 2024/25:JuU21 s. 23, rskr. 2024/25:149).

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan är det inte ovanligt att lagar och bestämmelser som innebär ökade risker för intrång i enskildas personliga integritet inledningsvis begränsas i tiden för att sedan utvärderas. Utskottet noterar också att regeringen nyligen har gett en särskild utredare i uppdrag att göra en rättslig och systematisk översyn av reglerna om hemliga och preventiva tvångsmedel. Utredaren ska bl.a. utvärdera tillämpningen av de utökade möjligheterna att använda hemliga och preventiva tvångsmedel och göra en analys av den samlade regleringens

konsekvenser för den personliga integriteten. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottets uppfattning inte skäl för riksdagen att ta något initiativ med anledning av motion 2024/25:3111 (S) yrkande 49. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet.

Domstolsprocessen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ökade möjligheter att delta i rättegång på distans och om ökad transparens i tillståndsprocesser.
Jämför reservation 2 (V, MP).

Motionerna

Ökade möjligheter att delta i rättegång på distans

I kommittémotion 2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 16 anförs att regeringen bör ge Domstolsverket i uppdrag att utveckla och sprida tekniken för att delta i rättegång på distans via videolänk till samtliga domstolar.

Ökad transparens i tillståndsprocesser

I motion 2024/25:2022 av Ulrik Nilsson (M) begärs ett tillkännagivande om att överväga ökad transparens i tillståndsprocesser. Enligt motionären bör domstolen var sjätte månad lämna parterna besked om vad som förekommit i ett ärende och var det ligger i beslutsordningen.

Bakgrund

Att delta i rättegång på distans

Den 1 juli 2019 genomfördes vissa lagändringar om stärkt ordning och säkerhet i domstol som syftar till att domstolarna ska vara trygga och säkra miljöer för alla som vistas i deras lokaler (prop. 2018/19:81, bet. 2018/19:JuU23, rskr. 2018/19:227). Lagändringarna innebar bl.a. att rädda och utsatta brottsoffer och vittnen fick större möjligheter att delta genom videokonferens och att åhörare kan hänvisas till en sidosal av ordnings- eller säkerhetsskäl. En part eller åhörare som utsätter en förhörsperson för påtryckningar kan utvisas från rättssalen under ett förhör eller andra delar av ett sammanträde. En åhörare kan också i vissa fall avvisas helt från domstolens lokaler.

För den som ska delta i ett sammanträde inför rätten är huvudregeln att han eller hon ska infinna sig personligen i rättssalen eller där sammanträdet annars hålls (5 kap. 10 § rättegångsbalken). Om det finns skäl för det får rätten besluta att den som ska delta i ett sammanträde i stället ska delta genom ljudöverföring

eller ljud- och bildöverföring, dvs. via telefon eller videolänk. Vid bedömningen av om det finns skäl för att delta på det sättet ska rätten särskilt beakta

- de kostnader eller olägenheter som skulle uppkomma om den som ska delta i sammanträdet måste infinna sig i rättsalen
- om någon som ska delta i sammanträdet känner rädsla för att vara närvarande i rättsalen
- om det kan antas att någon som ska delta i sammanträdet utsätts för påtryckningar
- om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

Ett deltagande via telefon eller videolänk får inte ske om det är olämpligt med hänsyn till ändamålet med personens inställelse och övriga omständigheter.

Handläggningen av mål och ärenden i domstol

I Sveriges Domstolars regleringsbrev för budgetåret 2025 anges att verksamheten ska bedrivas med hög kvalitet och att målbalanser och omloppstider ska hållas på en rimlig nivå. I verksamheten ska hög effektivitet och god hushållning av resurser eftersträvas. Av målen i förvaltningsrätt och kammarrätt, exklusive förturs- och migrationsmål, ska 75 procent ta högst sex månader att avgöra i respektive instans.

För att förbättra den enskildes möjligheter att påskynda handläggningen av ett mål eller ärende i domstol infördes i januari 2010 en möjlighet till förtursförklaring (prop. 2008/09:213, bet. 2008/09:JuU30, rskr. 2009/10:2). Om handläggningen av ett mål eller ärende har oskäligt fördröjts, ska domstolen efter skriftlig ansökan från en enskild part förklara att målet eller ärendet ska handläggas med förtur i domstolen (1 § lagen [2009:1058] om förtursförklaring i domstol). Vid bedömningen av om handläggningen har oskäligt fördröjts ska det särskilt beaktas

- hur komplicerat målet eller ärendet är
- hur parterna agerat under förfarandet
- hur myndigheter och domstolar handlagt målet eller ärendet
- sakens betydelse för sökanden.

En ansökan om förtursförklaring ska handläggas skyndsamt.

Pågående arbete

Ökade möjligheter att delta i rättegång på distans

I promemorian Några processrättsliga reformer i allmän domstol (DOV 2023/282) av Domstolsverkets arbetsgrupp för processrättsliga reformer föreslås att möjligheterna för parter, ombud, vittnen och andra domstolsaktörer att inställa sig genom videolänk till ett sammanträde i domstol utvidgas. Ett nytt skäl för att den som ska delta inställer sig genom videolänk ska vara att ett

sådant deltagande kan bidra till en effektiv handläggning av målet. Domstolen ska vidare ges större flexibilitet att bestämma inställesätt.

I promemorian anges att möjligheten att delta genom videolänk vid ett sammanträde inför rätten infördes 2000 genom en försöksverksamhet. Vid utvärderingen bedömdes försöket som positivt. Möjligheten att närvara genom videolänk utvidgades och permanentades därför 2008. Sedan dess har användandet av möjligheten att delta genom videolänk i ett sammanträde inför rätten stadigt ökat. Exempelvis ökade antalet videokonferenstimmar i sal i alla domstolar från ca 6 800 timmar 2011 till ca 42 400 timmar 2019. Covid-19-pandemin medförde att deltagandet genom videolänk ökade kraftigt till ca 76 600 timmar 2020 och ca 114 900 timmar 2021. Under pandemin utvecklades dessutom möjligheten att närvara via video till att omfatta även andra tekniska lösningar än domstolarnas videokonferenssystem.

Ett utökat användande av möjligheten att närvara vid förhandlingar via video skulle enligt arbetsgruppen kunna ha övergripande samhällsfördelar. Det skulle underlätta för parter och vittnen att inställa sig i domstol utan att behöva resa långa sträckor. Arbetsgruppen uppmärksammar i det sammanhanget ett pågående projekt som Domstolsverket driver om samarbete med Statens servicecenter. Projektet går ut på att Statens servicecenter ska ställa rum med videokonferensutrustning på vissa av myndighetens servicekontor till förfogande för domstolar. På så sätt ökar domstolarnas tillgänglighet.

I promemorian anges även att tingsrätternas tillämpning av bestämmelserna om videonärvaro inte är enhetlig och att det verkar förekomma såväl regionala skillnader som skillnader mellan olika domstolar inom samma geografiska område. Vissa domare anser att det i princip inte krävs några skäl alls för att en domstolsaktör ska få delta via videolänk under ett sammanträde. Andra domare menar att det måste anföras – mer eller mindre tungt vägande – skäl för att man ska få avvika från huvudregeln om att inställa sig fysiskt. Att tillämpningen skiljer sig åt mellan enskilda domare skapar enligt arbetsgruppen praktiska problem på domstolarna och leder till att domstolsaktörer inte blir bemötta på ett likvärdigt sätt. Detta talar enligt arbetsgruppen för att huvudregeln om fysisk inställelse behöver ses över.

Promemorian har varit ute på remiss och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

I promemorian Några processrättsliga reformer i allmän domstol föreslås att möjligheterna för parter, ombud, vittnen och andra domstolsaktörer att inställa sig genom videolänk till ett sammanträde i domstol utvidgas. Utskottet anser att beredningen av förslagen i promemorian inte bör föregripas och avstyrker därför motion 2024/25:1929 (V) yrkande 16 om ökade möjligheter att delta i rättegång på distans.

Utskottet är vidare inte berett att ställa sig bakom det tillkännagivande om ökad transparens i tillståndsprocesser som begärs i motion 2024/25:2022 (M). Motionen avstyrks därför.

Sveriges Domstolar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om personalförsörjningen i domstolarna och om säkerhetsrisker kopplade till lokalförsörjningen inom rättsväsendet.

Jämför reservation 3 (C, MP), 4 (V) och 5 (V).

Motionerna

Personalförsörjning

Gudrun Nordborg m.fl. (V) anför i kommittémotion 2024/25:1929 yrkande 13 att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över domarutbildningen och processordningen i allmänna domstolar. Motionärerna anför bl.a. att en möjlighet att avlasta de domare som i dag ensam hanterar stora, komplicerade mål är att se till att två domare deltar vid tingsrättens huvudförhandling i brottmål.

I kommittémotion 2024/25:3164 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 14 begärs ett tillkännagivande om behovet av att tillgodose domstolarnas långsiktiga behov av personalförsörjning.

Säkerhetsrisker kopplade till lokalförsörjning

Gudrun Nordborg m.fl. (V) anför i kommittémotion 2024/25:1904 yrkande 5 att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att kartlägga hur stor andel av rättsväsendets fastigheter som ägs av privata bolag och hur många av dessa som har kopplingar till grov kriminalitet.

I motion 2024/25:665 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD) begärs ett tillkännagivande om att domstolar ska förläggas till fastigheter som staten äger.

Bakgrund

Domare kan delas in i ordinarie domare och icke ordinarie domare. De ordinarie domarna utnämns av regeringen efter förslag från Domarnämnden. Till de icke ordinarie domarna hör vikarier för ordinarie domare och tillfälligt anställda förstärkningsdomare. Det finns också domare under utbildning som är fiskaler i underrätt eller överrätt eller adjungerade ledamöter i överrätt. I underrätterna finns även notarier och notariemeriterade beredningsjurister som får döma och fatta beslut i enklare mål.

De allmänna behörighetsvillkoren för ordinarie och icke ordinarie domare framgår av 4 kap. 1 § rättegångsbalken (RB) och 28 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar. En lagfaren domare ska vara svensk medborgare och ha avlagt föreskrivna kunskapsprov för behörighet till domarämbete, dvs. juristexamen. Förfarandet för att utnämna ordinarie domare regleras i lagen (2010:1390) om utnämning av ordinarie domare.

Vid huvudförhandling i brottmål ska tingsrätten som utgångspunkt bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän (1 kap. 3 b § RB). Om det finns skäl för det får antalet lagfarna domare eller nämndemän utökas. Tidigare krävdes det särskilda skäl med hänsyn till målets omfattning eller svårighetsgrad för att utöka antalet ledamöter. Kravet på särskilda skäl togs bort 1997. I särskilt komplexa brottmål av ekonomiskt slag kan rätten även förstärkas med ekonomisk eller skatterättslig expertis (1 kap. 8 § RB).

I svaret på en skriftlig fråga om huruvida justitieministern avser att ta några initiativ för att rätten ska bestå av dubbla juristdomare och fler nämndemän vid fler tillfällen för att skapa mer utrymme för det juridiska arbete och den komplexitet som hanteras vid omfattande förhandlingar, anförde ministern den 2 maj 2024 bl.a. följande (fr. 2023/24:827):

Den nuvarande regleringen ger domstolen ett stort utrymme att själv besluta om att utöka antalet ledamöter. Det är domstolen som avgör i det enskilda fallet när detta är lämpligt och när omständigheterna i målet föranleder det.

För närvarande finns det inte några planer att ändra den aktuella regleringen, men jag kommer att följa utvecklingen på området och bevaka domstolarnas förutsättningar att kunna bedriva en verksamhet med hög nivå av rättssäkerhet och kvalitet.

Den 2 maj 2024 svarade justitieministern även på en skriftlig fråga om huruvida han avser att ta några initiativ för att minska arbetsbelastningen hos svenska domstolar (fr. 2023/24:825). Ministern anförde då bl.a. följande:

Välfungerande domstolar är en viktig fråga för regeringen och arbetet med att säkerställa detta bedrivs kontinuerligt och på flera håll. En grundläggande förutsättning är att domstolarna har tillräckliga resurser för att kunna fullgöra sina uppgifter. Domstolarna tillfördes därför mer medel i budgetpropositionen för 2024 och i vårändringsbudgeten 2024 föreslås att ytterligare 100 miljoner kronor tillförs Sveriges Domstolar. För perioden 2023–2026 har regeringen aviserat att Sveriges Domstolars anslag beräknas öka från 7,0 till 8,2 miljarder kronor.

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att ge domstolarna förutsättningar att bedriva en effektiv verksamhet. I januari 2023 permanentades försöksverksamheten med snabbare lagföring i hela landet. Snabbförfarandet innebär effektivare verktyg och ett ändrat arbetssätt som förenklar och underlättar handläggningen av brottmål i domstol. Regeringen överlämnade nyligen en proposition med förslag om utökade möjligheter att överlämna mål mellan allmänna förvaltningsdomstolar. Genom förslagen bedöms den samlade kapaciteten hos domstolarna bättre tas tillvara.

Domstolsverket bedriver tillsammans med domstolarna ett kontinuerligt arbete med att utveckla verksamheten för att förbättra och vidmakthålla kvalitet och effektivitet, exempelvis genom digitalisering av målhanteringen.

En del i arbetet med att effektivisera domstolarnas handläggning handlar om att renodla domstolarnas arbetsuppgifter utifrån utgångspunkten att deras verksamhet i möjligaste mån ska fokusera på dömande uppgifter. Det är ett arbete som har bedrivits sedan lång tid tillbaka och som resulterat i att handläggningen av ett stort antal ärendetyper har flyttats från allmän domstol till förvaltningsmyndigheter. I det sammanhanget finns det anledning att beröra det som Mattias Eriksson Falk särskilt lyfter i sin fråga, nämligen hanteringen av gemensamma ansökningar om äktenskapsskillnad. Det har tidigare övervägts om handläggningen bör flyttas till förvaltningsmyndighet, men det har av flera anledningar inte bedömts lämpligt, bl.a. eftersom frågor som hör samman med äktenskapsskillnad och som kan tas upp i samma ärende kan bli tvistiga under den tid som betänketid löper.

Som framgår är det här frågor som är viktiga för regeringen. Arbetet bedrivs fortlöpande och inom flera områden för att ge domstolarna förutsättningar att kunna avgöra mål och ärenden på ett rättssäkert sätt och i rimlig tid.

Budgetpropositionen för 2025

I budgetpropositionen för 2025 anförs att den komplexa brottsligheten i samhället och det försämrade säkerhetspolitiska omvärldsläget ställer förändrade krav på domstolarnas verksamhet, vilket bl.a. förutsätter fler anställda och säkerhetsåtgärder (prop. 2024/25:1 utg.omr. 4 s. 59). Domstolarna ska vara säkra och trygga för alla som vistas där. Regeringen föreslog att Sveriges Domstolar skulle tillföras ytterligare medel för att stärka domstolarnas förmåga att avgöra mål och ärenden inom rimlig tid, säkra personalförsörjningen, öka säkerheten i domstolarna och intensifiera arbetet inom krisberedskap och civilt försvar. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2024/25:JuU1, rskr. 2024/25:86).

Pågående arbete

Kompetensförsörjningsplan

I regleringsbrevet till Sveriges Domstolar för budgetåret 2023 fick Domstolsverket i uppdrag att ta fram en kompetensförsörjningsplan. Enligt regeringsuppdraget skulle Domstolsverket, efter samråd med domstolarna och Domarnämnden, redovisa en plan för att säkerställa domstolarnas kompetensförsörjning utifrån de resursförstärkningar som Sveriges Domstolar hade fått och beräknades få fram t.o.m. 2025. Av kompetensförsörjningsplanen skulle det framgå hur behovet såg ut för samtliga yrkeskategorier och hur myndigheterna avsåg att attrahera, rekrytera, behålla och utveckla rätt kompetens.

Regeringsuppdraget redovisades till Justitiedepartementet den 1 september 2023. Kompetensförsörjningsplanen tar särskilt sikte på frågor som rör domarförsörjningen och rekryteringen av notarier och fiskaler. Planen omfattar även domstolshandläggare, föredragande jurister och beredningsjurister. Kompetensförsörjningsplanen innehåller bl.a. en redogörelse för antalet domare inom Sveriges Domstolar, omständigheter som påverkar behovet av nyrekryteringar

och rekryteringsläget samt en prognos för hur många ordinarie domare som behöver ersättningsrekryteras de kommande åren för att behålla den nuvarande dimensioneringen. I planen finns också en beskrivning av olika åtgärder (genomförda, pågående och kommande) som syftar till att trygga domarförsörjningen och öka attraktiviteten för domaryrket. Det är fråga om allt från konkreta förslag på processrättsliga reformer till att belysa chef- och ledarskapets betydelse för kompetensförsörjningen och åtgärder som syftar till att chef- och ledarskap utövas i enlighet med Sveriges Domstolars chefspolicy. De olika åtgärderna härrör från en gemensam handlingsplan för att trygga domarförsörjningen som Domstolsverket tagit fram tillsammans med samtliga domstolschefer.

I regleringsbrevet till Sveriges Domstolar för budgetåret 2024 fick Domstolsverket i uppdrag att redovisa de åtgärder som vidtagits och planeras i enlighet med myndighetens svar på regeringsuppdraget om en kompetensförsörjningsplan. Domstolsverket skulle även redovisa hur åtgärderna bidrar till att uppnå de övergripande målsättningar som identifierats i kompetensförsörjningsplanen. Uppdraget redovisades i februari 2025. I sammanfattningen anger Domstolsverket följande (s. 3):

En av de viktigaste utmaningarna för Sveriges Domstolar är att skapa en långsiktig och stabil kompetensförsörjning för att säkerställa att det finns tillgång till rätt kompetens inom samtliga yrkeskategorier. I kompetensförsörjningsplanen som gavs in till regeringen i september 2023 redovisas övergripande målområden och målsättningar för en attraktiv domarroll på alla domstolar och nämnder samt några åtgärder som är viktiga för att nå målsättningarna.

Domstolsverket redovisar i denna promemoria genomförda, pågående och kommande åtgärder till stöd för kompetensförsörjningen. Flera av åtgärderna är sådana att de påverkar samtliga medarbetare på domstolarna. Det handlar bland annat om olika åtgärder som syftar till att marknadsföra domstolarna som arbetsplats och öka ambassadörskapet bland medarbetarna samt alla de åtgärder som tar sikte på att på olika sätt stärka säkerheten.

För att nå målsättningen att till ordinarie domaranställningar attrahera de skickligaste och för yrket mest lämpade juristerna behöver domaryrket vara attraktivt när det gäller arbetsvillkor, arbetsuppgifter och karriärmöjligheter. Detta omfattar en konkurrenskraftig lönestruktur, en god arbetsmiljö, balans mellan arbete och privatliv, möjligheter att utvecklas, effektiva arbetssätt och stabila verksamhetsstöd.

För att säkerställa långsiktig stabilitet och en hållbar arbetsbelastning i domstolar och nämnder krävs en tydlig strategi för dimensionering och kompetensförsörjning. Arbetet fokuserar på att förbättra analyser och prognoser för att se till att det finns tillräckligt med ordinarie domare för att möta verksamhetens behov. Det handlar också om utvecklade budget- och verksamhetsdialoger med domstolarna och att verka för ökad samverkan.

Flera insatser har genomförts och pågår för att stärka chef- och ledarskapet inom Sveriges Domstolar. Målet är att ha kompetenta chefer som skapar goda förutsättningar för medarbetarnas utveckling. Bland annat tas ett chefsförsörjningsprogram fram för att identifiera och utveckla framtidens ledare.

En större och bredare rekryteringsbas är avgörande för att trygga den framtida domarförsörjningen. Arbetet är inriktat dels på åtgärder som tar

sikte på den särskilda domarutbildningen inklusive notariatjinstgöringen, dels åtgärder som syftar till att skapa bra förutsättningar för erfarna och kvalificerade jurister med annan bakgrund än den traditionella att meritera sig för ordinarie domaranställningar.

Adjungerade råd

Anställningsformen adjungerat råd infördes i september 2019. Systemet med adjungerat råd innebär en möjlighet för erfarna och kvalificerade jurister att under en ettårig anställning prova på domaryrket och meritera sig för en anställning som ordinarie domare genom att tjänstgöra i såväl överrätt som underrätt. Det övergripande syftet med anställningsformen är att bredda och öka rekryteringsunderlaget till ordinarie domaranställningar.

I Domstolsverkets hemställan Adjungerade råd – ökad flexibilitet och bättre förutsättningar för domarmeritering (DOV 2024/1033) föreslås mer flexibla regler i fråga om tiden för adjunktionen. Avsikten är att ytterligare förbättra förutsättningarna för erfarna och skickliga jurister att kvalificera sig för att få anställning som ordinarie domare.

Domstolsverkets hemställan har skickats på remiss. Remissvaren ska ha kommit in till Justitiedepartementet senast den 31 mars 2025.

Uppdrag om säker lokalförsörjning

I augusti 2024 gav regeringen Domstolsverket, Kriminalvården och Polismyndigheten i uppdrag att gemensamt identifiera säkerhetsrisker kopplade till ägar- och hyresförhållanden av fastigheter, samt utarbeta gemensamma metoder för att, inom ramen för gällande regelverk, minimera sådana. Myndigheterna skulle också lämna förslag på vilka åtgärder som kan vidtas för att ytterligare minska dessa säkerhetsrisker. Uppdraget skulle genomföras i samverkan med Ekobrottsmyndigheten, Säkerhetspolisen och Åklagarmyndigheten, samt andra relevanta myndigheter och aktörer.

Uppdraget redovisades i februari 2025. I sammanfattningen anges följande (s. 6):

Myndigheterna bedriver sin lokalförsörjning utifrån verksamhetens specifika behov vilket innebär stora skillnader i hyresobjektens fysiska utformning. Kriminalvården har de mest speciellt utformade hyresobjekten. Domstolarna sitter i hyresobjekt som är relativt speciella i sin utformning men inte i samma omfattning som Kriminalvården. Polismyndighetens hyresobjekt består av både vanliga kontorslokaler och särskilt anpassade lokaler för t ex frihetsberövade. Myndigheterna har identifierat en likartad problematik kring ägarfrågor av hyrda lokaler och tillämpar också likartade arbetsmetoder för att minimera säkerhetsrisker i samband med anskaffningen. Samverkan med andra myndigheter visar att även dessa uppfattar en likartad problematik kring ägarfrågan för hyrda lokaler. Myndigheterna har konstaterat att de arbetsmetoder som används vid lokalanskaffningen leder till att riskfyllda ägarförhållanden undviks.

Den problematik som föreligger kring riskfyllda ägarförhållanden kretsar kring ägarförändringar av fastigheter som inträffar under den tid en myndighet är bunden av ett hyresavtal. Att hantera ägarfrågan på ett sätt som innebär inskränkning av fastighetsägarens rättigheter är komplicerat

eftersom hyresavtal bygger på frivillighet och ägarförändringar är ofrånkomliga på en fungerande hyresmarknad. Därför måste det finnas effektiva verktyg som gör det möjligt för myndigheterna att hantera situationer som innebär riskfyllda ägarförhållanden.

Myndigheterna föreslår att de ges möjlighet att **korrigera** ägarförhållanden som bedöms innebära säkerhetsrisker genom att Myndigheterna själva får förvärva en fastighet och därefter sälja den vidare till en fastighetsägare som Myndigheterna väljer ut.

Myndigheterna föreslår att det skapas ett system för **kontroll** av ägarförändringar med förvärvstillstånd och statlig förköpsrätt som instrument samt att det bör övervägas om vissa samhällskritiska fastigheter ska ägas permanent av staten.

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan har flera åtgärder vidtagits för att säkerställa domstolarnas kompetensförsörjning och stärka förmågan att avgöra mål och ärenden inom rimlig tid. Mot den bakgrunden finner utskottet inte skäl att ställa sig bakom förslagen i motionerna 2024/25:1929 (V) yrkande 13 och 2024/25:3164 (C) yrkande 14. Därmed avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Utskottet, som noterar att frågan om säkerhetsrisker kopplade till myndigheters lokalförsörjning har uppmärksamats av regeringen, finner inte heller skäl att ta något initiativ med anledning av motionerna 2024/25:665 (SD) och 2024/25:1904 (V) yrkande 5. Motionsyrkandena avstyrks därför.

Rättshjälp m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om rättshjälp och ersättning för rättegångskostnader.

Jämför reservation 6 (SD).

Motionerna

Richard Jomshof m.fl. (SD) begär i kommittémotion 2024/25:2891 yrkande 2 att regeringen ska tillsätta en statlig utredning för att förbättra tillgången till rättshjälp för personer som till följd av en intellektuell funktionsnedsättning är starkt beroende av samhällets omsorg.

Karin Sundin (S) föreslår i motion 2024/25:1657 yrkande 4 att regeringen utreder förutsättningarna för att möjliggöra ökat ekonomiskt stöd för juridisk hjälp.

I motion 2024/25:573 av Per Söderlund och Eric Palmqvist (båda SD) anförs att en utredning bör tillsättas för att se över möjligheten för enskilda personer att få rättshjälp vid tvister mot det allmänna i en förvaltningsdomstol.

Mats Green (M) anför i motion 2024/25:2036 att en enskild som får rätt mot en myndighet bör få ersättning för sina rättegångskostnader och att regeringen bör utreda de rättsliga och ekonomiska förutsättningarna för detta.

Bakgrund

Enskildas möjligheter att få ersättning för rättegångskostnader

För mål som handläggs av allmän domstol enligt reglerna i rättegångsbalken gäller i fråga om rättegångskostnader som utgångspunkt att den förlorande parten ska ersätta den vinnande partens kostnader. För vissa måltyper och i vissa situationer får rätten i stället förordna att vardera parten ska bära sina egna kostnader. Bestämmelser om hur rätten ska besluta om fördelningen av rättegångskostnaderna och hur de i övrigt ska hanteras av domstolen finns i 18 och 31 kap. rättegångsbalken.

Vid handläggningen av sådana rättsvårdsärenden som prövas av allmän domstol och som inte ska handläggas enligt rättegångsbalken är lagen (1996:242) om domstolsärenden (ärendelagen) tillämplig. Ersättning för rättegångskostnader regleras i 32 §. Den bestämmelsen är inte tillämplig när staten är part i ett ärende med undantag för det fallet att staten kan anses jämställd med en enskild part (prop. 1995/96:115 s. 118 och 154).

För processen i allmän förvaltningsdomstol finns – med undantag för bestämmelserna i 43 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) – inte några bestämmelser om ersättning för rättegångskostnader. Det innebär att vardera parten får stå för sina egna kostnader, oavsett utgången i målet. Denna s.k. kvittningsprincip har motiverats bl.a. med att det är avgiftsfritt att föra talan i allmän förvaltningsdomstol, att processen som huvudregel är skriftlig, att det ställs låga processuella krav på parterna och att domstolen har en utrednings-skyldighet.

I 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen anges att en rättegång ska genomföras rättvist och inom skäligen tid. Av artikel 6.1 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) framgår att var och en, vid prövningen av hans eller hennes civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom eller henne för brott, ska vara berättigad till en rättvis och offentlig rättegång inom skäligen tid och inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag. Under vissa förutsättningar kan det stå i strid med rätten till en rättvis rättegång om en enskild som vinner ett mål mot det allmänna inte kan få ersättning för sina rättegångskostnader (se rättsfallen NJA 2015 s. 374, NJA 2020 s. 908 och NJA 2021 s. 235).

Högsta förvaltningsdomstolen har i rättsfallet HFD 2022 ref. 10 prövat en fråga om rätt till ersättning för rättegångskostnader. Domstolen uttalade att förvaltningsprocessen är utformad så att den regelmässigt uppfyller de krav som kan ställas för att en rättegång ska anses rättvis. Det kan emellertid inte uteslutas att det undantagsvis kan uppkomma situationer där omständigheterna är sådana att det inte skulle vara förenligt med rätten till en rättvis rättegång

om en enskild part inte kan få ersättning för befogade rättegångskostnader. Ett yrkande om ersättning för rättegångskostnader ska dock inte prövas inom ramen för förvaltningsmålet. Den enskilde är i stället hänvisad till att i en separat process begära kompensation för sina rättegångskostnader med stöd av reglerna om skadestånd.

Rättshjälp

Rättshjälpslagen (1996:1619) har till syfte att fungera som ett yttersta skyddsnät för den som inte kan få rättsligt bistånd på något annat sätt. Rättshjälp får beviljas i en rättslig angelägenhet om vissa förutsättningar är uppfyllda (2 §). Uttrycket rättslig angelägenhet markerar att rättshjälp inte begränsas till ärenden som handläggs inför domstolar eller andra myndigheter. Rättshjälp kan alltså ges även i utomprocessuella angelägenheter.

En grundläggande förutsättning för att rättshjälp ska beviljas är att den rättssökande behöver juridiskt biträde och att detta behov inte kan tillgodoses på något annat sätt (7 §). Som en allmän förutsättning gäller vidare att det är rimligt att staten bidrar till kostnaderna med hänsyn till angelägenhetens art och betydelse, tvisteföremålets värde samt omständigheterna i övrigt (8 §).

Den rättssökandes behov av biträde ska bedömas utifrån hans eller hennes möjligheter att utan bistånd ta till vara sina intressen i den rättsliga angelägenheten. Något behov av biträde finns inte om den rättssökande själv kan ta till vara sina intressen. Vid bedömningen ska ärendets svårighetsgrad vägas mot den rättssökandes personliga kvalifikationer. När det gäller den rättssökandes personliga kvalifikationer nämns i förarbetena att den rättssökandes fysiska och psykiska tillstånd är av betydelse (prop. 1996/97:9 s. 115). Det innebär att såväl fysiska som psykiska funktionshinder och sjukdomar ska beaktas vid bedömningen av om en rättssökande kan ta till vara sin rätt. Vidare är behovet av biträde i hög grad beroende av vilken domstol – allmän domstol eller allmän förvaltningsdomstol – som ska handlägga ärendet. Biträdesbehovet anses mindre vid förvaltningsdomstol på grund av förvaltningsdomstolarnas materiella processledning och utredningsansvar enligt förvaltningsprocesslagen (1971:291). I normalfallet anses det inte heller finnas behov av biträde i ärenden som handläggs av förvaltningsmyndighet.

Rättshjälpen är subsidiär till rättsskyddet i privata försäkringar. Det innebär att den som har en rättsskyddsförsäkring eller något annat liknande rättsskydd inte får beviljas rättshjälp (9 § första stycket). Med uttrycket annat liknande rättsskydd avses t.ex. vissa former av rättslig hjälp av fackliga organisationer och andra intresseorganisationer. Den som inte har något rättsskydd, men som borde ha haft det med hänsyn till sitt försäkringsskydd i övrigt eller till sina ekonomiska och personliga förhållanden, får beviljas rättshjälp endast om det finns särskilda skäl (9 § andra stycket). Om det finns sådana särskilda skäl bedöms med hänsyn till angelägenhetens art och betydelse för den rättssökande.

Rättshjälp kan beviljas för en fysisk person vars ekonomiska underlag inte överstiger 260 000 kronor. Det ekonomiska underlaget beräknas med hänsyn tagen till årsinkomst, försörjningsbörda, tillgångar och skulder enligt 38 § rättshjälpslagen. Den som har beviljats rättshjälp ska betala en rättshjälpsavgift som bestäms med hänsyn till kostnaderna för rättshjälpsbiträdet och den rätts-sökandes ekonomiska underlag.

Pågående arbete

Regeringen beslutade den 11 april 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över vissa frågor om rättsliga biträden och rättegångskostnader (dir. 2024:39). Syftet är att, med utgångspunkt i rätten till en rättvis rättegång, säkerställa en god hushållning med allmänna medel, dämpa kostnadsutvecklingen, upprätthålla förtroendet för offentliga försvarare och stärka enskildas möjligheter att ta till vara sin rätt. Utredaren ska bl.a.

- analysera under vilka förutsättningar det bör finnas en möjlighet för enskilda att få ersättning för rättegångskostnader i mål i allmän förvaltningsdomstol för att rätten till en rättvis rättegång ska tillgodoses
- ta ställning till om enskilda i dessa fall bör kunna beviljas ersättning för rättegångskostnader inom ramen för ett mål i allmän förvaltningsdomstol
- ta ställning till om en liknande rätt i sådana fall också bör införas för ärenden som handläggs enligt ärendelagen i allmän domstol
- kartlägga för- och nackdelar med en höjd inkomstgräns för rättshjälp och höjda rättshjälpsavgifter.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 augusti 2025.

Tidigare riksdagsbehandling

En motion om att en enskild som får rätt mot en myndighet bör få ersättning för sina rättegångskostnader behandlades av utskottet i betänkande 2022/23:JuU12. Utskottet fann inte skäl att ta något initiativ i frågan och avstyrkte därför motionen (s. 54). Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:84). Liknande motionsyrkanden behandlades förenklat i betänkande 2023/24:JuU21.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att en särskild utredare har fått i uppdrag att se över vissa frågor om rättsliga biträden och rättegångskostnader. Uppdraget ska redovisas senast den 1 augusti 2025. Utskottet anser att detta arbete inte bör föregripas och avstyrker därför motionerna 2024/25:573 (SD), 2024/25:1657 (S) yrkande 4, 2024/25:2036 (M) och 2024/25:2891 (SD) yrkande 2.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ca 40 motionsyrkanden med olika förslag som rör samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden.

Utskottets ställningstagande

De motionsyrkanden som finns upptagna i bilaga 2 rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden, se betänkandena 2022/23:JuU12 och 2023/24:JuU21. Utskottet avstyrker därför dessa motionsyrkanden. Tidigare ståndpunkter framgår av de nämnda betänkandena.

Reservationer

1. **Lagstiftning om tvångsmedel, punkt 1 (S, MP)**

av Teresa Carvalho (S), Heléne Björklund (S), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S), Ulrika Westerlund (MP) och Lars Isacson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 49.

Ställningstagande

Under förhållandevis kort tid har omfattande utökningar av polisens möjligheter att använda olika former av tvångsmedel genomförts. Det handlar bl.a. om att tvångsmedel i betydligt större utsträckning än tidigare kan användas preventivt, alltså utan att det finns någon konkret brottsmisstanke. Syftet är att upptäcka och förhindra allvarlig brottslighet. Hemliga tvångsmedel får i dag också användas vid fler och mindre allvarliga brott än tidigare. Dessutom får den överskottsinformation som kommer fram i samband med t.ex. avlyssning också användas. Det här är verktyg som är efterfrågade av polisen och som kommer att göra stor skillnad för möjligheterna att förebygga och klara upp brott. Samtidigt innebär den omfattande utvidgningen av möjligheterna att använda tvångsmedel stora integritetsinskränkningar. Därför bör den här typen av lagstiftning vara tidsbegränsad. Den behöver dessutom utvärderas kontinuerligt för att man ska kunna bedöma om lagstiftningens syfte verkligen uppnås och om den är proportionerlig i förhållande till integritetsinskränkningen.

2. **Ökade möjligheter att delta i rättegång på distans, punkt 2 (V, MP)**

av Ulrika Westerlund (MP) och Lotta Johnsson Fornarve (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 16.

Ställningstagande

Under de senaste tolv åren har deltagande via videolänk vid domstolsförhandlingar ökat från att ha använts i mindre än var tionde rättegång till att vara ett inslag i så gott som varje förhandling. I vissa fall har möjligheten att delta via videolänk skapat rimligare förutsättningar för brottsoffer att redogöra för vad som har hänt, särskilt i mål som rör grov kvinnofridskränkning. Kvinnor som har flytt från platsen där brottet har begåtts kan vara väldigt rädda för att möta gärningsmannen. Det förekommer dock att rätten nekar målsäganden att delta via videolänk.

Både effektivitetsskäl och skyddsskäl kan motivera en ökad användning av videolänk vid domstolsförhandlingar. Vi anser att närvaro via videolänk regelmässigt bör erbjudas i situationer där målsäganden och vittnen till följd av rädsla inte vill delta på plats i rättsalen. Regeringen bör därför ge Domstolsverket i uppdrag att utveckla och sprida tekniken för att delta i rättegång på distans via videolänk till samtliga domstolar.

3. Personalförsörjning, punkt 4 (C, MP)

av Ulrika Liljeberg (C) och Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3164 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 14 och
bifaller delvis motion

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 13.

Ställningstagande

Under senare år har måltillströmningen och målens komplexitet hos Sveriges Domstolar ökat. Detta har lett till långa handläggningstider för alla mål som inte är prioriterade, såväl brottmål och tvistemål som förvaltningsrättsliga mål och ärenden är påverkade. Här måste regeringen ta situationen på allvar och bistå domstolarna med det de behöver för att hantera hela ärendebördan, inte bara det som är relaterat till den grova organiserade brottsligheten. Det är därför avgörande att Sveriges Domstolar nu får faktisk möjlighet att utöka verksamheten på ett hållbart och långsiktigt sätt. Att rekrytera, utbilda och fortbilda domare är ett arbete som tar tid. Notarieutbildningen är en aspekt av detta, rekryteringen av jurister med andra erfarenheter av rättsväsendet är en annan. För att både vara en attraktiv arbetsplats för kvalificerade jurister och

uppfylla rollen som rättsstatens yttersta väktare måste domstolarna ha goda möjligheter att löpande rekrytera och utbilda domare. Till detta hör också behovet av en översyn av skyddet för domare och andra anställda i domstolarna för att säkerställa att de har ett adekvat skydd i den utsatta situation de ofta befinner sig i.

4. Personalförsörjning, punkt 4 (V)

av Lotta Johnsson Fornarve (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 13 och

bifaller delvis motion

2024/25:3164 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 14.

Ställningstagande

De senaste årens kraftiga tillströmning av stora brottmål med flera personer som är frihetsberövade har medfört att situationen vid de allmänna domstolarna är mycket ansträngd på många håll i landet. Handläggningstiderna är så långa att kravet på en rättegång inom rimlig tid inte alltid uppfylls. De komplexa och tidskrävande målen tränger undan enklare mål som läggs på hög. Vidare är bristen på domare mer eller mindre akut. Situationen har sammantaget lett till en försämrad arbetsmiljö, vilket i sin tur försvårar nyrekryteringen.

Det är av största vikt för vårt demokratiska statskick att domstolsväsendet fungerar väl. Det är inte rimligt att tillföra resurser till polisen och åklagarna utan att motsvarande satsningar görs på domstolarna. De långa handläggningstiderna i domstolarna skadar allmänhetens förtroende för rättsväsendet och rättsstaten. Att enbart tillföra mer resurser är dock inte hela lösningen på problemet. Domarutbildningen behöver ses över i syfte att möjliggöra ökad rekrytering. Vidare behöver processrätten moderniseras. Tyngdpunkten i rättskipningen bör ligga i tingsrätten som första instans. En möjlighet att avlasta de domare som i dag ensamma hanterar stora, komplicerade mål är att se till att två domare deltar vid tingsrättens huvudförhandling. En sådan möjlighet finns enligt rättegångsbalken, men i praktiken tillämpas den mycket sällan på grund av bristen på domare. Regeringen bör därför tillsätta en utredning i syfte att se över domarutbildningen och processordningen i de allmänna domstolarna.

5. Säkerhetsrisker kopplade till lokalförsörjning, punkt 5 (V)

av Lotta Johnsson Fornarve (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1904 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 5 och avslår motion

2024/25:665 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD).

Ställningstagande

Många av rättsväsendets fastigheter ägs av Specialfastigheter Sverige Aktieföretag, ett fastighetsbolag som ägs av svenska staten. Bolaget äger, utvecklar och förvaltar bl.a. kriminalvårdsanstalter, ungdomshem, domstolsbyggnader och polisfastigheter. Det är speciella verksamheter som ofta utgör viktiga samhällsfunktioner och som ställer höga krav, framför allt på säkerhet. Men det finns också privata fastighetsägare som rättsväsendet hyr lokaler av och exempel på att samhällsviktiga fastigheter ägs av bolag med kopplingar till grov kriminalitet.

Jag anser att riksdagen har rätt att få insyn i hur stor andel av rättsväsendets fastigheter som ägs av privata fastighetsbolag. Det är inte lämpligt att samhällsviktiga fastigheter står utanför vår demokratiska kontroll och därmed riskerar att säljas vidare till oseriösa, kriminella eller säkerhetspolitiskt olämpliga ägare. I ljuset av vad som händer i omvärlden och det rådande säkerhetsläget i Sverige framstår det som både naivt och oförsvarligt.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning i syfte att kartlägga hur stor andel av rättsväsendets fastigheter som ägs av privata bolag och hur många av dessa som har kopplingar till grov kriminalitet.

6. Rättshjälp m.m., punkt 6 (SD)

av Henrik Vinge (SD), Pontus Andersson Garpvall (SD), Adam Marttinen (SD) och Katja Nyberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2891 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 2,
bifaller delvis motionerna
2024/25:573 av Per Söderlund och Eric Palmqvist (båda SD) och
2024/25:1657 av Karin Sundin (S) yrkande 4 och
avslår motion
2024/25:2036 av Mats Green (M).

Ställningstagande

Personer med en intellektuell funktionsnedsättning står inför stora utmaningar i det svenska rättssystemet, med begränsade möjligheter att utöva sina rättigheter på grund av ekonomiska och kunskapsmässiga hinder. Myndigheternas språk och processer kan vara svåra att förstå för denna grupp vilket begränsar dessa personers tillgång till rättvisa. Vi anser därför att regeringen bör tillsätta en statlig utredning för att förbättra tillgången till rättshjälp för personer som till följd av en intellektuell funktionsnedsättning är starkt beroende av samhällets omsorg.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2024/25

2024/25:32 av Torsten Elofsson (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör införa en disciplinnämnd enligt dansk modell och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:100 av Torsten Elofsson (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ämbetsdräkt för domare och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:276 av Torsten Elofsson (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa s.k. grundlagsförhör enligt dansk modell och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:278 av Torsten Elofsson (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en höjning av inkomstgränsen för rättshjälp och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:573 av Per Söderlund och Eric Palmqvist (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda rättshjälp vid tvist gentemot det allmänna och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:611 av Dennis Dioukarev m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning avseende kroppskameror och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:665 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att domstolar ska förläggas till fastigheter som staten äger och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:854 av Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över regelverket för tillgång till målsägandebiträde i hovrätten för att säkerställa att brottsoffers rättigheter tillgodoses och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:941 av Niklas Karlsson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett modernt och adekvat nämndemannasystem och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1309 av Rasmus Ling m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en parlamentarisk utredning bör tillsättas för att partierna inte längre ska nominera nämndemän till domstolarna och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en ny modell för att nominera lekmannadomare och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda bättre ekonomiska villkor för nämndemän och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1490 av Magnus Berntsson (KD):

Del 2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag för att stärka brottsoffrets ställning genom snabbare skadeståndsutbetalningar, minskade avskrivningar av mängdbrott samt en balanserad straffutmätning där brottsoffrets återhämtnings tid beaktas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser minskade avskrivningar av mängdbrott.

2024/25:1657 av Karin Sundin (S):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att möjliggöra ökat ekonomiskt stöd för juridisk hjälp och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1904 av Gudrun Nordborg m.fl. (V):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att kartlägga hur stor andel av rättsväsendets fastigheter som ägs av privata bolag och hur många av dessa som har kopplingar till grov kriminalitet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över

- domarutbildningen och processordningen i allmänna domstolar och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över nämndemannasystemet och tillkännager detta för regeringen.
  16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Domstolsverket i uppdrag att utveckla och sprida tekniken för att delta i rättegång på distans via videolänk till samtliga domstolar och tillkännager detta för regeringen.
  28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över hur häktningstider, isolering och användande av restriktioner kan minskas och tillkännager detta för regeringen.
  29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ge alla häktade personer lagstadgad rätt till mänsklig kontakt en viss tid varje dag och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1997 av Erik Ottoson (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att märka viltkameror med endast Naturvårdsverkets jägar-id för att anse kravet inom upplysningsplikten tillgodosett och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2022 av Ulrik Nilsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga ökad transparens i tillståndsprocesser och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2036 av Mats Green (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en utredning om legala och ekonomiska förutsättningar vad gäller rätt till ersättning för enskilda rättegångskostnader vid rätt mot myndighet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2056 av Niels Paarup-Petersen (C):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om 20 a § polislagen och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett nytt förfarande för offentlighetsprincipen i fråga om förundersökningar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2058 av Mats Wiking och Jonathan Svensson (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en möjlighet till indexering av nämndemäns arvoden och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2069 av Alireza Akhondi (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att man bör se över möjligheten att avskaffa systemet med politiskt tillsatta nämndemän i våra domstolar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2177 av Eva Lindh m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förundersökningssekretess och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2508 av Ingela Nylund Watz m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att kartlägga handläggningstiderna för oriktiga hyresförhållanden i hyresnämnderna och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2601 av Boriana Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att tillsynen över Sveriges advokater ska utövas av en opartisk instans och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2605 av Boriana Åberg (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att förbjuda förekomsten av mobiltelefoner och annan elektronisk utrustning som kan användas för att ta bilder i rättssalen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utreda om fängelsestraff ska kunna aktualiseras för ordningsstörningar i rättssalen och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sexualbrottsoffers rätt till målsägandebiträde ska stärkas och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2794 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över möjligheten att tillåta dold egendomsbevakning som ett steg för ökad trygghet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2866 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheten att enbart göra det tillåtet att ta del av de egna uppgifterna i en förundersökning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2891 av Richard Jomshof m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en statlig utredning för att förbättra tillgången till rättshjälp för den enskilde och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2892 av Richard Jomshof m.fl. (SD):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om modernisering av häktesförhandlingar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ta bort avgiften för ansökan om skilsmässa och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2972 av Markus Wiechel och Alexander Christiansson (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn i syfte att återfallsförbrytare som klassas som yrkeskriminella som regel ska anses skyldiga att betala för sin offentliga försvarare och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3075 av Jennie Nilsson m.fl. (S):

41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avsevärt korta handläggningstiderna i hyresnämnderna avseende olovlig andrahandsuthyrning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S):

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om långsiktig och tillräcklig medelstillelning till hela rättskedjan och tillkännager detta för regeringen.

49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att viss lagstiftning bör vara tidsbegränsad och kontinuerligt utvärderas och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökad tillgång för polisen till trafikkameror, kameror för bl.a. trängselskatt och ansiktsigenkänning och tillkännager detta för regeringen.
119. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förundersökningsbegränsning, åtalsunderlåtelse och direktavskrivning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3159 av Malin Björk m.fl. (C):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av översyn av nämndemannasystemet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3164 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en återgång till tidigare reglering av målsägandebiträden i överrätt och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att tillgodose domstolarnas långsiktiga behov av personalförsörjning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3203 av Staffan Eklöf (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett intyg som möjliggör förenklad delgivning ska gälla längre tid än i dag och för flera mål under den tiden samt att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2**Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet**

Motion	Motionärer	Yrkanden
7. Motioner som bereds förenklad		
2024/25:32	Torsten Elofsson (KD)	
2024/25:100	Torsten Elofsson (KD)	
2024/25:276	Torsten Elofsson (KD)	
2024/25:278	Torsten Elofsson (KD)	
2024/25:611	Dennis Dioukarev m.fl. (SD)	
2024/25:854	Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S)	6
2024/25:941	Niklas Karlsson (S)	
2024/25:1309	Rasmus Ling m.fl. (MP)	1–3
2024/25:1490	Magnus Berntsson (KD)	Delyrkande 2
2024/25:1929	Gudrun Nordborg m.fl. (V)	14, 28 och 29
2024/25:1997	Erik Ottoson (M)	1
2024/25:2056	Niels Paarup-Petersen (C)	15 och 18
2024/25:2058	Mats Wiking och Jonathan Svensson (båda S)	
2024/25:2069	Alireza Akhondi (C)	
2024/25:2177	Eva Lindh m.fl. (S)	
2024/25:2508	Ingela Nylund Watz m.fl. (S)	
2024/25:2601	Boriana Åberg (M)	
2024/25:2605	Boriana Åberg (M)	1 och 2
2024/25:2618	Rasmus Ling m.fl. (MP)	15
2024/25:2794	Ann-Sofie Lifvenhage (M)	
2024/25:2866	Ann-Sofie Lifvenhage (M)	
2024/25:2892	Richard Jomshof m.fl. (SD)	7
2024/25:2951	Martina Johansson m.fl. (C)	13
2024/25:2972	Markus Wiechel och Alexander Christiansson (båda SD)	
2024/25:3075	Jennie Nilsson m.fl. (S)	41
2024/25:3111	Teresa Carvalho m.fl. (S)	18, 57 och 119
2024/25:3159	Malin Björk m.fl. (C)	13
2024/25:3164	Ulrika Liljeberg m.fl. (C)	5
2024/25:3203	Staffan Eklöf (SD)	